



## İŞKOLİKLİK ÜZERİNE KIRKLARELİ'DE BİR ARAŞTIRMA

Yrd. Doç. Dr. Hüseyin ÇİÇEK, Kırklareli Üniversitesi Babaeski Meslek Yüksekokulu, Büro Yönetimi Bölümü, Öğretim Üyesi

Yrd. Doç. Dr. Serdar CANBAZ, Kırklareli Üniversitesi Babaeski Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Öğretim Üyesi

Öğr. Gör. Uğur EYİDİKER, Kırklareli Üniversitesi Babaeski Meslek Yüksekokulu, Yönetim ve Organizasyon Bölümü, Öğretim Görevlisi

### Özet

Bu çalışmada Kırklareli ilinde faal halde bulunan, muhasebe mesleği ile uğraşan kişilerin iş koliklik düzeylerinin belirlenmesi amaçlanmıştır. Bu çalışmada öncelikle iş koliklik üzerine bir değerlendirme yapılmıştır. Birincil verilere dayalı olarak gerçekleştirilen araştırma sunulmuştur. Araştırmanın evrenini Kırklareli'de faaliyet gösteren Serbest Muhasebeci ve Mali Müşavirler oluşturmaktadır. Bu kapsamda toplam 108 anket değerlendirmeye uygun bulunarak, DUWAS işkoliklik ölçeği, Cronbach's Alpha güvenirlik testi, t testi, Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi, One-Way ANOVA testi, Tukey HSD testleri gerçekleştirilmiştir. Böylece Kırklareli ölçeğinde işkoliklik düzeyleri ortaya konulmaya çalışılarak elde edilen bulgular değerlendirilmiştir. Yapılan araştırmada tüm ölçekte % 70,76 oranında bir işkoliklik düzeyine ulaşılmıştır.

**Anahtar Kelimeler:** işkoliklik, aşırı çalışma, kompulsif çalışma, işkoliklik düzeyi

### A RESEARCH ABOUT WORKAHOLISM IN KIRKLARELİ

#### Abstract

In this study, it is aimed to detect workaholism levels of the individuals who are actively engaged in accounting profession in Kırklareli province. In this study, first an evaluation on workaholism is made. The research conducted according to the primary data is presented. Independent accountants and financial advisors constitute the research population of the research. 108 questionnaires in total in this scope have been found appropriate for evaluation, DUWAS work addiction scale, Cronbach's reliability test, t test, Kolmogorov-Smirnov normality distribution test, One-Way ANOVA test, Tukey HSD test have been conducted. In this way, workaholism levels in Kırklareli province are attempted to be revealed and the data collected is analyzed. It has been concluded in the study conducted that the level of workaholism in the whole scale is %70,76.

**Key Words:** workaholism, excessive working, compulsive working, workaholism level

## Giriş

Küreselleşen dünyada rekabet gücünün artışı, farklı iş kollarının gelişimi, teknolojik kapasitenin yükselişi kişileri daha çok gelir elde etmek için çeşitli yollar aramaya itebilmektedir. Fazla çalışmanın getirisinin daha yüksek olacağını düşünebilen kişiler bir yandan da özel hayatlarındaki fazla çalışmanın getirdiği stres, çatışmalardan yakınabilmektedirler. Çalışanların rekabet gücünü arttırmak için daha fazla çalışmaya zorlanması, çalışanların iş saatleri dışında dahil ulaşılmasını sağlayan iletişim aletlerin varlığı, çalışmanın sadece iş yerlerinde sınırlı kalmayıp her yerde yapılabilir olmasına olanak sağlayan teknolojik gelişmeler işkolikliği arttırabilmektedir( Yüksekbilgili ve Akduman, 2015).

Kişinin aile yaşantısı, cinsiyeti, yaşadığı toplum, içinde bulunduğu örgüt yapısı da kişiyi aşırı çalışmaya iterek işkolik hale getirebilmektedir. Kişinin evli olmadığı zaman meydana gelen giderleri ile evlendikten sonra meydana gelen giderleri arasındaki negatif ilişki sonucu kişi artan giderlerini karşılayabilmek için işkolik hale gelebilmektedir. Kadınların evliyken ailesine daha fazla zaman ayırabilmek için işkoliklik düzeyleri düşebilirken, erkeklerin evliyken daha fazla gelir, statü sahibi olabilmek için işkoliklik düzeyleri artabilmektedir. Örgütlerde verilen işi yapan çalışanların iyi çalışan olarak görülmesi ve bunun sonucunda daha fazla iş verilmesi istisnai durumlarda görülen aşırı çalışmaların zamanla kalıcı hale gelmesine neden olabilmektedir. Örgütlerin küçülmeye gitmesi veya yaşanan ekonomik krizler çalışanların işten atılma korkusunun baskın gelmesiyle daha fazla çalışmaya itebilmektedir( De La Poza vd., 2014'ten aktaran.: İnce vd., 2015).

Aşırı işkoliklik düzeyine sahip kişiler ya çevresel ve örgütsel baskılar yüzünden ya da içten gelen içgüdüsel baskılar yüzünden bu düzeye ulaşabilmektedir. Fakat işkoliklik düzeyinin artışı kişinin özel ve iş yaşamına olumsuz olarak yansıyabilmektedir. Kişi sadece işi bitirmek için yapmaktadır. Yaptığı işlerden zevk alamamakta fakat eğlenmek, gezmek gibi sosyal aktiviteleri boşa harcanmış zaman olarak görebilmektedir( Kesen, 2015). Sürekli çalışıp işkolik haline gelen kişi belirli bir zamandan sonra yaptığı işe yabacılaştığı için verimi düşebilmektedir. Ayrıca bireylerde sürekli olarak baş ağrıları, sinirlilik, depresyon, sabırsızlık, karamsarlık, tahammülsüzlük gibi fizyolojik psikolojik sorunlara yol açabilmektedir (Bardakçı 2007'den aktaran.: Salihoğlu, 2014).

İş bağımlılığı ve işkoliklik kavramları birbirlerinin yerine kullanılabilir. İşkoliklik ilk defa Oates tarafından 1971 yılında tarafından kompulsif ve kontrol edilemeyen sürekli çalışma ihtiyacı kavramları temel alınarak tanımlanmaya çalışılmıştır. Burada işkoliklik aşırı çalışma ve içsel zorlama gibi değişkenlerle açıklanarak kişiyi işkolik olmaya iten nedenler kavramsallaştırılmıştır( Doğan ve Tel, 2011). Kompulsif çalışma işkolikliğin bilişsel yönünde anlamlandırılmasını, aşırı çalışma ise işkolikliğin davranışsal yönünü anlamlandırılmasını sağlamaktadır( Özsoy, Burcu ve Semiz, 2013).

Teknolojinin insan yaşamını kolaylaştırması gerekirken insanı daha fazla çalışmaya ittiği gözlenmektedir. Bu yüzden işkoliklik düzeylerinin yerel ölçekte başlayıp belirlenmesi önemlidir. Bu çalışmada DUWAS işkoliklik ölçeği kullanılarak Kırklareli’de işkoliklik üzerine bir araştırma yapılmıştır. Literatüre bakıldığında Schaufeli ve Taris (2004) DUWAS işkoliklik ölçeğinin geliştirilmesi için önemli çalışmalar yapmıştır. Líbano v.d. (2010)’da işkoliklik ölçeğinin geçerliliği konusunda Hollanda ve İspanya’daki çalışanlar üzerinde yaptıkları çalışmada ölçeğin iki faktörlü olarak doğrulandığı görülmüştür. Castillo ve Gómez (2012)’in Kolombiyalı şirkette gerçekleştirdikleri DUWAS ölçeğine dayalı işkoliklik üzerine çalışmasında yönetsel kademelerde çalışanlardaki işkolikliğin operasyonel kademelerde çalışanlardan daha yüksek olduğu sonucuna varmışlardır. Molino (2012) işkolik üzerine yaptığı çalışmasında, DUWAS ve BWAS ölçeklerini İtalya’daki uygulamış ve literatürdekine benzer şekilde ölçeklerden sonuçları almıştır.

### **1.Araştırmanın Amacı**

Bu araştırmanın amacı, Kırklareli’de faaliyette bulunan muhasebe meslek mensuplarının iş koliklik düzeyini ortaya koymaktır.

### **3.Araştırma Yöntemi**

Araştırma birincil verilere dayalı olarak, 7’si demografik ve 17’si de 5’li likert ölçeğinde olmak üzere toplam 24 soru barındıran anket yardımıyla gerçekleştirilmiştir. Anketin hazırlanmasında iş kolikliği ölçmeye yönelik Schaufeli v.d. (2006) tarafından geliştirilen ve Doğan ve Tel (2001:69) tarafından Türkçeye uyarlanan DUWAS-işkoliklik ölçeği dikkate alınmıştır.

Orijinal DUWAS işkoliklik ölçeğinde 4 seçenekli likert ölçeği bulunmasına rağmen, Doğan ve Tel yaptıkları çalışmada 5 seçenekli likert ölçeğinin kullanılmasını ve ölçekteki 1. ve 2. soru maddelerinin olumlu cümleye çevrilerek kullanılabileceğini önermiştir. Bu öneriler doğrultusunda anket formu hazırlanarak araştırmada 5 seçenekli likert ölçeği kullanılmış ve seçenekler “Hiç Uygun Değil” için 1, “Uygun Değil” için 2, “Biraz Uygun” için 3, “Uygun” için 4 ve “Tamamen Uygun” için 5 şeklinde puanlanmıştır.

DUWAS işkoliklik ölçeği Aşırı Çalışma ve Kompulsif çalışma olmak üzere 2 alt boyuttan oluşmaktadır. Bu iki alt boyut ile ölçeğin tamamından alınan katılım düzeyleri sonucu 3 farklı katılım puanı hesaplanmıştır.

### **4.Araştırmanın Evren ve Örneklemi**

Araştırma, Kırklareli ili sınırlarında gerçekleştirilmiştir. Araştırmada sınırlandırılmış evren kullanılmıştır. Kırklareli Serbest Muhasebeci Mali Müşavirler Odası verilerine göre Kırklareli il ve ilçelerinde toplam kayıtlı muhasebe meslek mensubu 273 kişiden oluşmaktadır([http://www.kirklarelismmo.org.tr/Sayfa-Uye\\_istatistikleri-679779.html](http://www.kirklarelismmo.org.tr/Sayfa-Uye_istatistikleri-679779.html), Erişim Tarihi: 05.11.2015).

Araştırma kapsamında tesadüfî örnekleme yoluna gidilmiş; dağıtılan toplam 150 adet anket formlarından yapılan inceleme sonucu kısmen ya da eksik doldurulanları araştırma dışı bırakılarak kalan 108 adet anket değerlendirmeye alınmıştır. Anketler 2015 Ekim-Kasım aylarında uygulanmıştır. Anketlerin geri dönüş oranı  $(108/150=0,72)$  yaklaşık olarak %72’dir. Böylece araştırmanın örnekleme 108 kişiden oluşmuştur. Buna göre; örneklemin evrene oranı ise  $(108/273=0,3956)$  yaklaşık olarak % 40 olarak hesaplanmıştır.

## 5. Araştırma Verilerinin Çözümü ve Yorumlanması

Ankete dayalı elde edilen veriler, SPSS 20 istatistik programı aracılığıyla değerlendirilmiş; ankette bulunan likert ölçeğindeki beş düzeyli sorulara verilen yanıtlar için güvenilirlik testi yapılmıştır. Cronbach's Alpha güvenilirlik testi sonucu % 80,2 (Aşırı çalışma %71, Kompulsif çalışma %62,7) olarak hesaplanmıştır. Hesaplanan bu oranlar likert ölçeğinde alınan anket sonuçlarına güvenilebileceğini ifade etmektedir(Alpar, 2011: 815; Kalaycı, 2010: 403, 405).

Araştırmada kullanılacak test türünü belirlemek amacıyla, çarpıklık ve basıklık katsayıları incelenmiş, Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi uygulanmış ve sonuç olarak anket verilerinin normal dağılım gösterdikleri tespit edilmiştir. Anket verileri normal dağılım gösterdikleri için araştırmada parametrik hipotez testleri kullanılmıştır(Büyüköztürk, 2012:145).

Anket katılımcılarının cinsiyetlerine göre t testi ile diğer demografik özellikler için ise One-Way ANOVA testi ile test edilmiştir. Bulunan farklılıkların nedenlerinin ortaya konabilmesi amacıyla Tukey HSD testi yapılmıştır. Test sonuçları % 5 ( $p < 0,05$ ) anlamlılık düzeyine göre değerlendirmeye alınmıştır. Elde edilen araştırma sonuçları tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır.

## 6. Araştırmanın Bulguları ve Yorum

Ankete katılan toplam 108 katılımcıdan alınan yanıtlar tablolar halinde aşağıda sunulmuştur.

**Tablo 1. Araştırmaya Katılanların Demografik Özelliklerinin Dağılımları**

Cinsiyet	Frekanslar	Yüzdeler (%)	Çocuk Sayısı	Frekanslar	Yüzdeler (%)
Bay	92	85,2	0	15	13,9
Bayan	16	14,8	1	36	33,3
<b>Toplam</b>	<b>108</b>	<b>100,0</b>	2	47	43,5
Medeni Durum	Frekanslar	Yüzdeler (%)	3	7	6,5
Bekâr	16	14,8	4	3	2,8
Evli	92	85,2	Toplam	108	100,0
<b>Toplam</b>	<b>108</b>	<b>100,0</b>	Eğitim Durumu	Frekanslar	Yüzdeler (%)
Yetiştirme Yeri	Frekanslar	Yüzdeler (%)	Lisans Üstü	2	1,9
Büyük Şehir	3	2,8	Ön Lisans	12	11,1
Şehir	45	41,7	Lisans	79	73,1
İlçe	60	55,6	Lise	15	13,9
<b>Toplam</b>	<b>108</b>	<b>100,0</b>	<b>Toplam</b>	<b>108</b>	<b>100,0</b>
Yaş Grupları	Frekanslar	Yüzdeler (%)	Gelir Grupları (TL)	Frekanslar	Yüzdeler (%)
29-35	14	13,0	1500-2499	13	12,0
36-40	22	20,4	2500-2999	7	6,5
41-45	16	14,8	3000-3999	30	27,8
46-50	17	15,7	4000-4999	24	22,2
51-55	13	12,0	5000-5999	18	16,7
56-60	14	13,0	6000-6999	5	4,6
61-65	5	4,6	7000-8999	7	6,5
66-81	7	6,5	9000-10000	4	3,7
<b>Toplam</b>	<b>108</b>	<b>100,0</b>	<b>Toplam</b>	<b>108</b>	<b>100,0</b>

Yapılan araştırma bilgilerin düzenlendiği ilk tabloda katılımcıların demografik bilgilerine yer verilmiştir. Araştırma evreninin yapısından kaynaklanan bir durum nedeniyle katılımcıların %85'ini bay %15'ini bayan katılımcılardan oluştuğu görülebilmektedir. Araştırma katılımcılarının %85'inin medeni durumu evli, % 15'e yakının medeni durumu ise bekindir. Katılımcıların %33,3'nün tek çocuğu, %53'e yakınında 2 ve daha fazla çocuğu bulunmaktadır. Kişilerin aile algısı, eşinin ve çocuklarının gelecek kaygısı, ailesinden ve çevresinden takdir görme arzusu onları daha fazla çalışmaya iterek işkoliklik tuzağına çekebilmektedir. Sürecin böyle rutin bir şekilde devam etmesi kişinin gerçek durumu algılamasının önüne geçip sürekli bir iş aramasına neden olabilmektedir. Sürekli yapacak bir işi olan kişi performans artırıcı günlük, aylık molalar verme ihtiyacını unutup daha çok çalışabilecek, ileride performansı düşerek tükenmiş bir hale gelebilecektir.

Araştırmada yer alan katılımcıların % 2,8'i büyükşehirde, % 41,7'si şehirde, % 55,6'sı ise ilçede yaşamaktadır. Genel olarak düşünüldüğünde büyükşehir ve şehirlerde insan popülasyonunun fazlalığı, daha fazla yapılacak iş potansiyelinin oluşu işkolikliğı artırıcı düzey oluşturabilmektedir. Anket katılımcılarının % 33,4'ü 29-40 arası yaş grubu, % 55,5'i 41-60 arası yaş grubu, % 11,1'i ise 61-81 arası yaş grubu içine girmektedir. Yaş düzeyi düştükçe bireylerin enerjilerinin, azimlerinin şiddeti

artarken sosyal ihtiyaçlarında farkındalığı artabilmektedir. Kişiler bu yaş düzeylerinde iş ile sosyal ihtiyaçlar arasında çelişkili durumlar sergileyebilmektedirler. Halbuki yaş ilerledikçe enerji ve azmin şiddeti azalırken sosyal ihtiyaçlarında farkındalığı azalabilmektedir.

Katılımcıların eğitim durumuna bakıldığında % 75'inin lisans ve lisans üstü, % 25'inin ise ön lisans ve lise mezunu olduğu görülmektedir. Eğitim düzeyinin artışı kişileri daha fazla mevcut teknolojik gelişmeleri, bilgileri özümseyerek işkoliklik düzeyini arttırıcı bir unsur olarak karşımıza çıkabilmektedir. Katılımcıların % 68,5'inin aylık gelir düzeyi 5.000 TL'nin altındaki iken % 31,5'inin gelir düzeyi de 5.000 TL'nin üstündedir. Gelirin harcamalar üzerindeki pozitif etkisi bilinmektedir. Kişiler tüketim toplumunda harcamalarını arttırabilmek için gelire ihtiyaç duyabilmektedirler. Geliri daha fazla çalışarak elde edeceğini düşünen kişiler, gelir arttıķa daha fazla gdlenip daha fazla iş peşinde koşmaya çalışabileceklerdir.

**Tablo 2. Aşırı Çalışma Boyutuna İlişkin Görüşler**

Aşırı Çalışma Boyutuna İlişkin Görüşler	Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Tamamen Uygun	Ortalama	Standart Sapma
Çok çalışmayı severim.	6,5	8,3	7,4	35,2	42,6	3,99	1,20
Telaş içinde ve zamana karşı yarışan biri olarak görünürüm.	12,0	25,9	8,3	28,7	25,0	3,29	1,40
İş yerindeki arkadaşlarım çalışmayı bıraktığında bile ben kendimi çalışmaya devam ederken bulurum.	5,6	22,2	11,1	40,7	20,4	3,48	1,20
Sürekli yapacak bir işim vardır.	1,9	4,6	2,8	41,7	49,1	4,31	0,88
Üstesinden gelebileceğimden çok daha fazlasını üstlenirim.	8,3	26,9	13,9	29,6	21,3	3,29	1,30
Çalışırken işleri belli sürede bitireceğime dair koyduğum zaman sınırlamaları yüzünden kendimi zora sokarım.	9,3	19,4	7,4	37,0	26,9	3,53	1,32
Çalışmaya, arkadaşlarımla birlikte vakit geçirmekten, hobilerimden veya boş zaman etkinliklerimden daha fazla vakit harcarım.	2,8	13,9	9,3	49,1	25,0	3,80	1,06
Bir iş üzerinde çalışmadığım zaman kendimi suçlu hissederim.	8,3	20,4	11,1	35,2	25,0	3,48	1,29
Kendimi, telefonla konuşurken hem not alıp hem yemek yemek gibi iki veya üç işi aynı anda yaparken buluyorum.	3,7	33,3	5,6	34,3	23,1	3,40	1,27
Çalışmadığım zaman rahatlamakta güçlük çekiyorum.	17,6	30,6	11,1	23,1	17,6	2,93	1,40

İkinci tabloda aşırı çalışma boyutuna ilişkin soruların cevapları yer almaktadır. Katılımcıların % 77,8'i çok çalışmayı severim görüşüne katıldıklarını veya tamamen katıldıklarını belirtmişlerdir. İşkolikliğin en temel göstergesi çalışma sevgisi burada oldukça üst düzeyde karşımıza çıkabilmektedir. Bilişsel düzeyde çok çalışmayı seven katılımcıların %54'e yakını kendini telaş içinde ve zamana karşı yarışan biri olarak görmektedirler. Bu telaş içinde ve zamana karşı yarışma durumu katılımcıların % 65'inin çalışma arkadaşlarının işi bıraksalar bile kendilerini çalışmaya iten bir sebep olarak karşımıza çıkmaktadır. Katılımcıların % 91'nin sürekli yapacak bir işinin olduğunu belirttiği araştırmada ancak % 50'ye yakını bu işlerin üstesinden gelebileceğinden fazla olduğunu kabullenmektedir. Halbuki işkolikliğin en önemli göstergelerinden biri olarak kişinin yaptığı işlerden tam olarak tatmin olamaması ve sürekli yeni işler peşinde koşması kabul edilebilmektedir.

Bu araştırmada anket katılımcılarının % 64'ü aslında üstesinden gelemeyeceklerinden fazla işler üstlendikleri için bu işleri zamanında yetiştirebilmek için bir takım sıkıntılara girdiklerini kabul etmektedirler. Sosyal tatmin, ekonomik tatmin, çalışma hırsı, iş yerinde amirin fazla iş vermesi kişiyi üstesinden gelebileceğinden daha fazla iş yüklenmesine neden olabilmektedir. Bu aşırı iş yüklenme zaman sınırlamalarıyla beraber kişide fiziksel ve ruhsal birtakım deformasyonlara neden olabilmektedir. Katılımcılarımızın % 74'ü çalışmaya ayırdığı vaktin arkadaşlarıyla vakit geçirmeye ve sosyal hobilerine ayırdığı vakitten daha fazla olduğunu belirtmiştir. Zamanla bu aşırı çalışma düzeni kişiyi sosyal tatminsizliğe itebilecek ve aşırı çalışma ilerde kişinin performansını büyük ölçüde kaybetmesine yol açabilecektir.



Katılımcıların % 60'ı çalışmadıklarında kendilerini suçlu hissetmektedirler. Çalışmadıklarında bir iş kaybına uğrayacaklarını düşünen katılımcılarımız bu yüzden vakit ayırmaları gereken dinlenme, yemek yeme gibi olağan durumlarda bile iş yapmaya çalışarak birden fazla işi aynı anda yapmaktadırlar. Katılımcıların çalışmadıklarında rahatlamakta güçlük çekmediklerini belirten cevap aralığında oran % 48,2 çıkmaktadır.

**Tablo 3. Kompulsif Çalışma Boyutuna İlişkin Görüşler**

Kompulsif Çalışma Boyutuna İlişkin Görüşler	Hiç Uygun Değil	Uygun Değil	Biraz Uygun	Uygun	Tamamen Uygun	Ortalama	Standart Sapma
Keşke kendimi daha fazla işime adasaydım.	15,7	24,1	8,3	27,8	24,1	3,20	1,45
Yaptığım bir işten hoşlanmasam bile sıkı çalışmak benim için önemlidir.	3,7	15,7	4,6	50,0	25,9	3,79	1,11
Bir süreliğine işten uzaklaşmak istesem bile kendimi sıklıkla o iş hakkında düşünürken bulurum.	3,7	13,9	5,6	38,0	38,9	3,94	1,16
Bir şeyi yapmak istesem de istemesem de, o konuda çok sıkı çalışmam gerektiğine dair içten gelen bir zorlama hissediyorum.	2,8	13,9	7,4	47,2	28,7	3,85	1,07
Genellikle içimde beni çok çalışmaya iten bir şeyler olduğunu hissediyorum.	5,6	14,8	13,9	43,5	22,2	3,62	1,15
Yaptığım iş keyifli olmasa da çok çalışmaya kendimi mecbur hissedirim.	2,8	17,6	8,3	47,2	24,1	3,72	1,10
İşten izin aldığımda kendimi suçlu hissedirim.	25,9	37,0	8,3	16,7	12,0	2,52	1,36

Araştırmanın üçüncü tablosunda kompulsif çalışma boyutuna ilişkin yani kişiyi daha çok içgüdüsel olarak çalışmaya iten görüşlere ilişkin bilgiler yer almıştır. Katılımcıların % 39,8'i kendilerini işlerine pek adanmadıklarını belirtirken, % 51,9'u işlerine kendilerini gereğinden fazla adadıklarını kabul etmektedirler. Katılımcıların % 75,9'u çalıştıkları işi beğenmeseler bile sırf çalışmak için işlerini yapmak zorunda olduklarını belirtmişlerdir. Kişinin kendi tatmin etme düzeyi işin özelliğinden çok işin fazlalığından veya sadece iş niteliği taşımasından kaynaklanabilmektedir. Yine katılımcıların % 75'e yakını yaptıkları işleri düşünmekten kaçınmaya çalışsalar bile yine işleri hakkında kendilerini düşünürken bulduklarını belirtmişlerdir. İşkolikliğin önemli boyutlarından olan bu durum kişinin bilincine sürekli iş yapma arzusu yerleşmesi ile meydana gelebilmektedir. Böylece kişi istemeseler bile kendini işlerini tasarlarken bulabilmektedir. Katılımcıların % 76'sı istemeseler bile kendilerini çok çalışmaya iten içsel bir nedeni olduğunu belirtmişlerdir. Aslında bu içsel neden kişinin bilinçaltına attığı temel saygı görme, para kazanma, gelecek kaygısı, aile düşüncesi gibi unsurların sonucu meydana gelebilmektedir. Kişi çevresinden saygı gördükçe, takdir edildikçe, daha fazla para kazandıkça mevcut durumu devam ettirebilmek için farkında olmadan daha da fazla çalışmaya devam edebilecektir. Bu içgüdüsel durum karşısında katılımcıların % 72'ye yakını yaptıkları işlerden zevk almasalar bile bu işi yapmak zorunda olduklarını içten gelen bir duyumla yaptıklarını belirtmişlerdir.

Katılımcıların hepsinin kendilerine ait işyeri olduğu için katılımcıların % 63'ü işten izin aldıklarında kendilerini suçlu hissetmemektedirler.

**Tablo 4. Ölçek ve Boyutlara İlişkin İstatistikler ile İş Koliklik Düzeyleri**

Ölçek ve Boyutlar	Aşırı Çalışma	Kompulsif Çalışma	Tüm Ölçek
Cronbach's Alpha	0,710	0,627	0,802
Örnek	108	108	108
En Düşük	1,4	1,71	1,76
En Yüksek	4,8	5	4,71
Ortalama	3,549	3,521	3,538
İş Koliklik Düzeyi %	70,98	70,42	70,76
Standart Sapma	0,653	0,671	0,601
Çarpıklık	-0,451	-0,291	-0,372
Basıklık	0,025	-0,285	-0,066
Kolmogorov-Smirnov Z	0,844	0,897	0,812
p	0,475	0,396	0,524

Araştırmanın dördüncü tablosunda ölçek ve boyutlara ilişkin istatistikler ile işkoliklik düzeylerine yer verilmiştir. Güvenirlik kavramı yapılan her ölçüm için gerekli olmaktadır; bunun nedeni güvenilirlik bir test ya da ankette yer alan soruların birbirleri ile olan tutarlılığını ve kullanılan ölçeğin ilgilenilen sorunu ne derece yansıttığını ifade etmesidir. Güvenirlik analizi, ölçmede kullanılan testlerin, anketlerin ya da ölçeklerin özelliklerini ve güvenilirliklerini değerlendirmek için geliştirilen bir yöntemdir. Güvenirlik analizi için en çok kullanılan yöntemlerden biri Alfa ( $\alpha$ ) Modeli (Cronbach Alpha Coeficient) olmaktadır. Bu yöntem ile hesaplanan alfa katsayısı 0 ile 1 arasında olup uygulanan ölçekle ilgili aşağıdaki gibi yorumlanabilmektedir(Kalaycı, 2010);

$0,00 \leq \alpha < 0,40$  ise ölçek güvenilir değildir,

$0,40 \leq \alpha < 0,60$  ise ölçek güvenilirliği düşüktür,

$0,60 \leq \alpha < 0,80$  ise ölçek oldukça güvenilirdir ve

$0,80 \leq \alpha < 1,00$  ise ölçek yüksek derecede güvenilirdir.

Tüm ölçeğe bakıldığında 0,802'lik bir oranla karşılaşılmakta, bu güvenilirlik düzeyi bakımından  $0,9 > \alpha \geq 0,8$  yüksek derecede güvenilirlik oluşturmaktadır. İşkoliklik düzeyi yüzdeler olarak bakıldığında ise hem aşırı çalışma boyutunda hem de kompulsif çalışma boyutunda toplam %70,76'lık bir oran çıkmaktadır. Bu oran katılımcıların büyük çoğunluğun işkolik özellikler sergilediğini gösterebilmektedir

**Tablo 5. Anket Katılımcılarının Cinsiyetlerine Göre Farklılıklarının t Testi Sonuçları**

Ölçek ve Boyutlar	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Levene's Testi		t Testi Sonuçları		
					F	p	t	df	p
Aşırı Çalışma	Bay	92	3,5272	0,66780	1,211	0,274	-0,834	106	0,406
	Bayan	16	3,6750	0,56391					
Kompulsif Çalışma	Bay	92	3,5000	0,69390	2,462	0,120	-0,785	106	0,434
	Bayan	16	3,6429	0,52164					
Tüm Ölçek	Bay	92	3,5160	0,61732	1,284	0,260	-0,895	106	0,373
	Bayan	16	3,6618	0,49145					

Araştırmanın beşinci tablosunda anket katılımcılarının cinsiyetlerine göre farklılıkların t testine göre sonuçları sunulmuştur. Bay ve bayan katılımcıların işkoliklik düzeylerinin karşılaştırılması için yapılan t testi sonrası bay ve bayan katılımcıların işkoliklik düzeyleri birbirinden farklı bulunmuştur.

Buna göre bayan katılımcıların işkoliklik düzeyleri aşırı çalışma boyutunda ( $\bar{x} = 3,6750$ ), kompulsif çalışma boyutunda ( $\bar{x} = 3,6429$ ) ve tüm ölçekte

( $\bar{x} = 3,6618$ ) işkoliklik düzeylerindedir. Bay katılımcıların aşırı çalışma boyutunda ( $\bar{x} = 3,5272$ ), kompulsif çalışma boyutunda ( $\bar{x} = 3,5000$ ) ve tüm ölçekte ( $\bar{x} = 3,5160$ ) boyutundadır. Bu oranlara bakıldığında çalışmamızda bayan katılımcıların işkoliklik düzeyleri bay katılımcılardan daha yüksek düzeyde olduğu görülebilmektedir.

**Tablo 6. Anket Katılımcılarının Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarının t Testi Sonuçları**

Ölçek ve Boyutlar	Cinsiyet	N	Ortalama	Standart Sapma	Levene's Testi		t Testi Sonuçları		
					F	p	t	df	p
Aşırı Çalışma	Bekar	16	3,7438	0,64907	0,040	0,842	1,296	106	0,198
	Evli	92	3,5152	0,65145					
Kompulsif Çalışma	Bekar	16	3,6071	0,73863	1,514	0,221	0,554	106	0,581
	Evli	92	3,5062	0,66178					
Tüm Ölçek	Bekar	16	3,6875	0,63053	0,398	0,530	1,083	106	0,281
	Evli	92	3,5115	0,59490					

Araştırmanın altıncı tablosunda anket Katılımcılarının Medeni Durumlarına Göre Farklılıklarının t Testi Sonuçlarına yer verilmiştir. Bu sonuçlara göre aşırı çalışma boyutunda bekar katılımcıların ( $\bar{x} =$

3,7438), evli katılımcıların ( $\bar{x} = 3,5152$ ); Kompulsif çalışma boyutunda bekar katılımcıların ( $\bar{x} = 3,6071$ ), evli katılımcıların ( $\bar{x} = 3,5062$ ); tüm ölçekte bekar katılımcıların ( $\bar{x} = 3,6875$ ), evli katılımcıların ( $\bar{x} = 3,5115$ ) oranları olduğu görülmüştür. Bekar katılımcıların evli katılımcılara göre daha fazla işkolik olduğu gözlemlenmiştir. Evli katılımcıların kendilerine olmasa bile ailelerine zaman ayırma ihtiyaçları bekar katılımcılardan daha az işkoliklik düzeyine sahip olmalarına neden olduğu yorumlanabilir.

**Tablo 7. Anket Katılımcılarının Demografik Özelliklerine Göre Farklılıklarının ANOVA Testi Sonuçları**

Alt Boyutlar	Eğitim		Çocuk Sayısı		Yaş		Gelir		Yer	
	F	p	F	p	F	p	F	p	F	p
Aşırı Çalışma	1,353	0,261	0,450	0,772	1,787	0,098	0,731	0,646	4,111	<b>0,019*</b>
Kompulsif Çalışma	1,817	0,149	0,692	0,599	1,713	0,114	2,272	0,344	6,052	<b>0,003*</b>
Tüm Ölçek	1,863	0,141	0,598	0,665	1,946	0,070	1,187	0,317	5,813	<b>0,004*</b>

\* ( $p < 0,05$ ) istatistiki olarak anlamlı farklılıklar mevcuttur.

**Tablo 8. Anket Katılımcılarının Yaşadıkları Yerlere Göre Ölçeklere Verdikleri Yanıtların Farklılıklarına İlişkin Tukey HSD Testi Çoklu Karşılaştırma Tablosu**

Bağımlı Değişkenler	(I) Yaşadığı Yer	(J) Yaşadığı Yer	Farklar (I-J)	p
Aşırı Çalışma	Büyük Şehir	Şehir	-0,61556	0,239
		İlçe	-0,28667	0,726
	Şehir	Büyük Şehir	0,61556	0,239
		İlçe	<b>0,32889*</b>	<b>0,027*</b>
	İlçe	Büyük Şehir	0,28667	0,726
		Şehir	<b>-0,32889*</b>	<b>0,027*</b>
Kompulsif Çalışma	Büyük Şehir	Şehir	-0,34603	0,639
		İlçe	0,09286	0,968
	Şehir	Büyük Şehir	0,34603	0,639
		İlçe	<b>0,43889*</b>	<b>0,002*</b>
	İlçe	Büyük Şehir	-0,09286	0,968
		Şehir	<b>-0,43889*</b>	<b>0,002*</b>
İşkoliklik	Büyük Şehir	Şehir	-0,50458	0,309
		İlçe	-0,13039	0,922
	Şehir	Büyük Şehir	0,50458	0,309
		İlçe	<b>0,37418*</b>	<b>0,004*</b>
	İlçe	Büyük Şehir	0,13039	0,922
		Şehir	<b>-0,37418*</b>	<b>0,004*</b>

\* ( $p < 0,05$ ) istatistiki olarak anlamlı farklılıklar mevcuttur.

Araştırmanın yedinci tablosuna bakıldığında ANOVA testine göre eğitim, çocuk sayısı, yaş ve gelir bakımında bir anlam farklılığı bulunamamıştır. Ancak katılımcıların yaşadıkları yerler bakımından ( $p < 0,05$ ) istatistiki olarak anlamlı farklılıklar bulunabilmiştir. Aşırı çalışma boyutunda ( $p= 0,019$ ), kompulsif çalışma boyutunda ( $p= 0,003$ ), tüm çalışma boyutunda ( $p= 0,004$ ) düzeylerinde yer aldıkları görülmektedir. Bu istatistiki farklılıktan dolayı araştırmanın sekizinci tablosunda anket katılımcılarının yaşadıkları yerlere göre ölçeklere verdikleri yanıtların farklılıklarına ilişkin Tukey HSD Testi Çoklu Karşılaştırma analizine yer verilmiştir. Yapılan analiz sonucu şehirde ve ilçede yaşayan katılımcılar arasında şehirde yaşayanlar lehine istatistiki olarak ( $p= 0,004$ ) işkoliklik düzeyinin daha fazla olduğu gözlemlenmiştir.

## **Sonuç ve Öneriler**

Küresel sermayenin serbest dolaşımı, firmaların ve ülkelerin dünya pazarlarında paylarını arttırma çabaları, sürdürülebilir kalkınma bağlamında sürekli büyüyen ekonomiler, her alanda ilerleyen yeni teknolojik gelişmeler ve bunlara ayarak uydurabilme zorunluluğu hiç şüphe yok ki herkesi işkolik yapmaya itecek geniş perspektifte nedenler oluşturabilmektedir. Bu çerçevede daha kişisel olarak gelir elde etme hırsları, takdir edilme arzusu, mevki sahibi olma düşüncesi, işyerinde iyi çalışan imajı verilmek istenmesi, işten atılma korkusu, gelecek kaygısı, çalışma hayatında rekabetin artışı kişiyi işkolikliğine bırakabilmektedir.

İşkoliklerin sürekli yapacak bir işleri olabilmektedir. Fizyolojik ihtiyaçlarını karşılarken bile işlerini düşünebilmektedirler. İşkolikler için sosyal faaliyetler birer zaman kaybı görülebilmektedir. Sorumlulukları arttıkça işkoliklik düzeyi artabilmektedir. Evli ve çocuk sahibi olan kişilerin işkoliklik düzeyleri bekar veya evli ama çocuğu olmayan kişilere göre arttığı yorumlanabilmektedir. Bayanların erkeklere göre işkoliklik düzeyleri daha yüksek düzeyde olabilmektedir. Yaş düzeylerine bakıldığında yaş aralığı düştükçe aşırı çalışma boyutunda işkoliklik düzeyinin yükseldiği gözlemlenebilmektedir. Sosyal ihtiyaçların daha şiddetli hissedildiği görece daha küçük yaş aralıklarında yapılan işler sadece yapılmak için yapılmaktadır. Yaş düzeyinin artması durumunda ise kompulsif çalışma boyutunun düzeyinde artış meydana gelebilmektedir. Çünkü kişiler yaptıkları işleri zamanla içselleştirip benimseme eğiliminde olabilmektedirler. Yapmış oldukları işleri sadece yapmak için değil içten gelen bir güdüleme ile yapabilmektedirler. İşkoliklik düzeyi nüfusun fazla olduğu, iş olanaklarının daha çok olduğu şehir merkezlerinde ilçelere göre daha yüksek düzeye ulaşabilmektedir.

Yapılan araştırmada katılımcıların işkoliklik düzeyleri aşırı çalışma boyutunda % 70,98, kompulsif çalışma boyutunda % 70,42 ve tüm çalışma boyutunda % 70,76 olarak gözlemlenmiştir. Araştırma Cronbach's Alpha Güvenirlik testine 0,802'lik bir oranla yüksek güvenirlik oluşturduğu gözlemlenmiştir. Cinsiyete göre işkoliklik düzeylerinin belirlenmesi için yapılan t testine göre bayan katılımcıların (ortalama 3,6618) bay katılımcılara göre (ortalama 3,5160) daha yüksek işkoliklik düzeyine sahip olduğu görülebilmektedir. Medeni duruma göre işkoliklik düzeyinin belirlenmesi için yapılan t testinde bekar katılımcılar (ortalama 3,6875) evli katılımcılara göre (ortalama 3,5115) daha yüksek işkoliklik düzeyine sahip olduğu gözlemlenebilmektedir. Araştırmada ANOVA testine göre eğitim, çocuk sayısı, yaş ve gelir bakımından bir anlam farklılığı gözlemlenememiştir. Ancak Tukey HSD Testi

Çoklu Karşılaştırma analizine göre şehirde yaşayanların ilçede yaşayanlara göre ( $p=0,004$ ) işkoliklik düzeyinin daha yüksek olduğu görülebilmektedir.

İşkoliklik ya da iş bağımlılığı çok çalışmanın ötesine geçip boyut atlıyorsa sorunlara neden olabilmektedir. Aşırı çalışma sorumluluk sahibi ve ciddi insanların aldıkları işleri tam zamanında yerine getirmeleri için önemli bir ölçüt oluşturabilmektedir. Fakat kişi aşırı çalışma boyutunu aşır iş yeri dışına da iş yükünü taşıyorsa, gereğinden veya yapabileceğinden fazla iş yükleniyorsa, sosyalleşmekten uzak kalıp arkadaşları ve ailesiyle görüşmüyorsa aşırı çalışma işkolikliğe dönüşüp ve bir bağımlılık yaratatabilmektedir. Bu durum kişide ileride verim kaybına, uykusuzluk haline, sinirlilik haline, depresyona, tahammülsüzlüğe, sosyal kişilik bozukluğuna yol açabilmektedir. Kişiler bu kötü durumlara yakalanmamak için öncelikle yapılacak işlerin hiçbir zaman tükenmeyeceğinin farkına varabilmelidirler. Yaptıkları işleri mesai saatleri içinde ve iş yerinde bitirebilmelidirler. İş aralarında verilen molaları sonuna kadar değerlendirebilmelidirler. İş yerindeki diğer çalışanlarla sohbetler edilip iletişim halinde olabilmelidirler. Haftalık sosyal faaliyetler planlanabilmeli, aileye vakit ayrılabilirmeli, kilo ve uyku düzenine dikkat edilebilmelidir.

Sonuç olarak planlı yaşam tarzı, planlı bir kariyer kişiyi zaten istediği hedeflere ulaştırabilecektir. Her şeyin fazlası zarar olduğuna göre işkoliklik düzeyine varan çalışmalarda kişiye yarardan çok zarar getirecektir. Kişi planlı bir çalışma hayatı ile işlerini zamanında bitirip kendine de vakit ayırıp işkoliklik tuzağından kurtulabilmelidir.

## Kaynakça

- Akduman, C., Akduman, G., Şimşek Yüksekbilgili, N. ve Yüksekbilgili, Z. (2015). "ASM'lerde Görev Yapan Çalışanlar Üzerinde Karşılaştırmalı Bir İşkoliklik Araştırması". 6. *Uluslararası Katılımlı Aile Hekimliği Kongresi*, 04-08 Kasım, Antalya.
- Alpar, R. (2011). *Çok Değişkenli İstatistiksel Yöntemler*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Büyüköztürk, Ş. (2012). *Sosyal Bilimler İçin Veri Analizi El Kitabı (on yedinci baskı)*. Ankara: Pagem Akademi.
- Castillo, J. A. ve Gomez, M. C. (2012). "Excessive Work or Addiction to Work: Workaholism in A Colombian Company. Pilot Study Through Application of DUWAS Test". *Rev Cienc Salud*, 10(3), 307-321.
- Doğan, T. ve Tel, F. D. (2011). "Duwas İşkoliklik Ölçeği Türkçe Formunun (DUWAS-TR) Geçerlik ve Güvenirliğinin İncelenmesi". *AİBÜ, Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(1), 61-69.
- Falco, A., Kravina, L., Girardi, D., Dal Corso, L., Di Sipio, A. ve De Carlo, N. A. (2012). "The Convergence Between Self and Observer Ratings of Workaholism: A Comparison Between Couples". *Sezione Di Psicologia Applicata*, 19(4), 312-324.
- İnce, M., Gül, H., Oktay, E. ve Candan, H. (2015). "İşkoliklik Davranışlarının İş-Yaşam Kalitesine Etkileri Üzerine Sağlık Sektöründe Bir Uygulama". *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(13), 40-59.
- Kalaycı, Ş. (2010). *SPSS Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri (beşinci baskı)*. Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Kanbur, A. ve Salihoğlu, G. H. (2014). "Çalışanların Sınırsız ve Değişken Kariyer Yolculuğunda İşkolikliğin Rolü Üzerine Bir Araştırma". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 3(2), 27-58.
- Kesen, M. (2015). "Örgütsel Bağlılığın İşkoliklik Üzerindeki Etkisi: Görgül Bir Araştırma". *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 8(4), 53-68.
- Kırklareli SMMO, [http://www.kirklarelismmmo.org.tr/Sayfa-Uye\\_istatistikleri-679779.html](http://www.kirklarelismmmo.org.tr/Sayfa-Uye_istatistikleri-679779.html), Erişim Tarihi: 05.11.2015.
- Libano, M., Llorens, S., Salanova, M. Ve Schaufeli W. (2010). "Validity of A Brief Workaholism Scale". *Universitat jaume I and Utrecht University Psicothema*, 22(1), 143-150.
- Molino, M. (2012). *İşkoliklik: Tanımlar, Önemler ve Dinamikleri*. Torino Üniversitesi, Psikoloji Bölümü Beşeri Doktora Sağlık Psikolojisi ve Yaşam Kalitesi Döngüsü : XXV, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Torino.
- Özsoy, E., Filiz, B. ve Semiz, T. (2013). "İşkoliklik ve Çalışmaya Tutkunluk Arasındaki İlişkiyi Belirlemeye Yönelik Sağlık Sektöründe Bir Araştırma". *Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi*, 5(2), 59-68.
- Salihoğlu, G. H. (2014). *Çalışanların Kariyer Yolculuğunda İşkolikliğin Rolü Üzerine Bankacılık Sektöründe Bir Araştırma*. Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çorum.
- Schaufeli, W.B., Taris, T.W., ve Bakker, A. (2006). "Dr. Jekyll and Mr. Hide: On the differences between work engagement and workaholism". In R. Burke (Ed.): *Research*



*companion to working time and work addiction* (pp. 193-217). Edward Elgar: Northampton, MA.

Yüksekbilgili, Z. ve Akduman, G. (2015). ‘‘Kuşaklara Göre İşkoliklik’’. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*. 8(19), 415-440.